

માતૃ વંદના

મારા માતૃશ્રીને અર્પણ.....

जननी जन्मभूमिश्च स्वर्गादपि गरियसी

ખરેખર જનની અને જન્મભૂમિ સ્વર્ગથી પણ મહાન છે. માં બાળકને પાલણામાં ઝૂલાવતાં હાલસાંના કે માતૃભૂમિની શૂરવીર અને સાહસ ગાથાઓના લય, સૂર અને તાલની આંગળી પકડી નીંદ્રાનાં સ્વપ્ન દેશમાં લઇ જાય છે. માં પોતાના બાળકને કૂલની જેમ સાચવે છે અને એ જ્યાં સુધી મોટો થઇને ટટ્ટાર ઊભો રહે ત્યાં સુધી માં તેના નાના નાના પગલાંની પાછળ પાછળ અદ્યક્ષ હોયે ટીંગાઇ રહેતી હોય છે.

ઇતિહાસ સાક્ષી છે કે માતા જાનબાઇએ ઇત્રપતિ શિવાજીને જન્મ આપ્યો. પૂતળીબાઇની છીપમાં પાકેલું મૂલ્યવાન મોતી એટલે મહાત્મા ગાંધી, માતા સ્વરૂપરાણીની કૂખે હિન્દના જવાહર સમા એવા જવાહરલાલ નહેરૂ, માતા રામદુલાઈ હિન્દના લાલબહાદુર શાસ્ત્રીને જન્મ આપ્યો. આવા કંઈ કેટલાયે મહાપુરુષોની માંએ જગતને ભેટ આપી છે.

શિક્ષકો બાળકોને પુસ્તકિયું જ્ઞાન જરૂર આપે છે પણ જીવનલક્ષી કેળવણીતો દરેક બાળકને માં જ આપે છે. તેથી જ કહેવાયું છે કે એક માતા સો શિક્ષકની ગરજ સારે છે. માં બાળકનો સર્વાંગી વિકાસ સાધવા કે વિવેક બુદ્ધિ ખીલવવા તન તોડ મહેનત કરી સારા પુસ્તકો, મૈત્રી, વાણી અને વર્તન ધવારા માં તેને મદદ કરતી રહેતી હોય છે અને આમ તે પહેલા ઘરની વિદ્યાપીઠમાં ઉછરી જ્યારે ઘરની બહાર પડે છે ત્યારે તે નોખું તરી આવતું હોય છે. આથીજ ખલિલ જાબ્રાને કહ્યું છે કે દરેક ઘરમાં ઈશ્વરે પોતની જગ્યા પૂરવાં માંનું સર્જન કર્યું છે.

આખા દિવસની જંબળથી થાકેલો પુત્ર સાંજે ઘરે આવે છે અને આવીને માંની ગોદમાં મસ્તક મૂકે છે ત્યારે તેનાં મસ્તક પર કે શરીર પર વાત્સલ્યથી માંનો હુંફાળો હાથ ફરતાંની સાથેજ પુત્ર ઘડીભરમાં હળવો કૂલ બની જાય છે. અને એજ માં નો દેહ નહીં હોય ત્યારે પણ એનું વહાલ હવાના કણકણોમાં ગુમરીતે આવીને પોતાના બાળકનું ડગલેને પગલે રક્ષણ કરતું હોય છે માટે જ માતૃપ્રેમ મનુષ્યને ઈશ્વરે પ્રદાન કરેલું અમૂલ્ય વરદાન છે.

દેશ-પરદેશમાં ભલે ક્ષત આખા વર્ષમાં એક જ દિવસ માંના સબંધોને તાજ કરીને મધર્સ કે ઉજવતા હોઇએ પણ જે માં સમગ્ર જીવનમાં વણાઇ ચૂકી હોય કે હરેક વિચારો માંના સંસ્કારોથી ભીંજાયેલા હોય તે માંને બાકીના દિવસો તો શું પણ જન્મો જન્મ ન ભૂલી શકાય.

આપણે ક્રુતુહલથી ઘણી વાર જોતા હોઈએ છે કે રસ્તા પરથી બિલાડી તેનાં બચ્ચાને મોઢાથી ઊંચકીને એક જગ્યાએથી બીજી જગ્યાએ લઈ જાય છે. આ છે માં કે જે પોતાના બાળકને મોઢાથી પકડવા છતાં દાંત વાગે નહીં કે મોઢામાંથી પડી ન જાય અને સલામત જગ્યાએ પહોંચી જાય. વાનર પણ પોતાના બચ્ચાને છાતીએ વળગાળીને આમથી તેમ ઠેકે છે પણ તેને પડવા કે આથડવા દેતી નથી. માં તો જાણે બાળક માટે પ્રકૃતિથી જ શ્રેષ્ઠ સિક્યુરીટી છે.

જીવનદાયીની માતાને શત શત પ્રણામ

આ દુનિયામાં ઈશ્વર ઈચ્છાથી જો કોઈ અદભૂત પરિવર્તન આવતું હોય તો એ છે કોડભરી કન્યાનું માતા બનવું. જેમ મહેમાન ઘેર આવવાના હોય ત્યારે ઘરની સજવટ અને સુશોભન કંઈ ઓરજ હોય તેમ માતા બનનારી સ્ત્રીના શરીર-મન-વિચાર-વાણી અને વર્તનમાં આમૂલ પરિવર્તન આવે છે. આ સમગ્ર પરિવર્તન કે જે સ્ત્રીના જીવનને અદભૂત મોડ આપે છે. એક મંઝીલ આપે છે એક એવી ઉંચાઈનું નામ એટલે મા...! આ “મા” બનવું પણ સહેલું નથી કારણકે નવ માસના ગર્ભદાન પછી આકરી પ્રસૂતિની પીડા અને શિશુપાલનની અઢળક જવાબદારી એ અનેક બલિદાન માંગી લે છે. અને આ બધું એક સંપૂર્ણ નિરુવાર્ય ભાવનાથી માત્ર પોતાના દેવના દીઘેલા માટે.....!!

કહે છે કે ઈશ્વર બધે પહોંચી શકે તેમ ન હતો અને એટલે જ તેણે મા નું સર્જન કર્યું ...!

● કેટલાક મમળાવવા લાયક અવતરણો

“ શિશુનો જન્મ એ માતાનો પણ પુનઃજન્મ છે કારણકે આ પહેલા તે માત્ર ‘સ્ત્રી ‘હતી...! ‘માતા’ એ તેનો અત્યંત નાવીન્યપૂર્ણ અવતાર છે.” – **રજનીશભાઈ ‘ઓશો’**

“ શહેરી માતા બાળકને સતત ‘ડીલીવર’ કરે છે ...! પહેલા ટેબલ પર અને પછી રફ્ટર/કાર ઢ્વારા જીવન પર્યંત ...!” – **પીટર દ પ્રાઈસ**

“ જગત માં માત્ર એક જ બાળક સૌથી સુંદર છે અને દરેક માતા પાસે તે છે. ...!” – **એક સ્ત્રીની કહેવત**

જ્યારે એક રોટલી ના ચાર ટૂકડા હોય અને ખાવા વાળા પાંચ હોય ત્યારે જે સૌથી પહેલા બોલે કે મને ભૂખ નથી તે વ્યક્તિ એટલે મા ...! – **ટેનેવા જોર્ડન**

“ હાલરુઝ એ એક એવી પ્રક્રિયા છે કે જે માતાને મનુષ્ય થી સંત નો દરજ્જો આપે છે. “ - જેમ્સ ફેટન

- બાળકના અંતઃકરણમાં ને અઘર પર રમતા પ્રભુનું બીજું નામ ' માં ' છે.
- પોતે સર્જેલી સૃષ્ટિમાં દરેક ઠેકાણે પહોંચી વળવાનું ઈશ્વર માટે અશક્ય થયું
- એટલે તેણે ' માં ' નું સર્જન કર્યું.
- માની મમતાનું એક બિંદુ અમૃતના સમુદ્ર કરતા વધારે મીઠું હોય છે.
- માતાનું હૃદય બાળકની પાઠશાળા છે.
- માતા બાળકની શિક્ષા , દીક્ષા અને સંસ્કારનો ગુરુ છે.
- માતા મનુષ્ય જીવનનું ગંગાજળ છે.
- એક માતા સો શિક્ષકોની ગરજ સારે છે.
- માતાના હાથનો સ્પર્શ તપસ્યા માટે જલધારા સમાન હોય છે.
- માતાનો પ્રેમ માણસને માટે ખરેખર જીવનનો મોટામાં મોટો આશીર્વાદ છે.
- સાચું સ્વર્ગ માતાના ચરણોમાં છે.
- માતૃપ્રેમ ભાઈ-બહેનોને એક કરવા માટેની શક્તિ છે.
- માતા પૃથ્વી પણ મહાન છે.
- પુત્ર કુપુત્ર થાય પણ માતા કુમાતા ન થાય.
- માતૃત્વમાં જ નારીત્વની પૂર્ણતા છે.
- માનવીના તનમનને સૌથી વિશેષ પોષણ અને પ્રેરણા આપનાર જે કોઈ હોય તો તે માતા છે.
- મન વાત્સલ્યમાં જગતભરનું રસાયણ ભરેલું છે અને તેની રસાયણિક પ્રક્રિયાથી માનવમાંત્રનું કલ્યાણ છે.

મધર્સ ડે' નો ઇતિહાસ

ઈતિહાસની તવારીખ તપાસીએ તો આગ્ના મારીયા રેવીસ જર્વીસ નામની અમેરીકન મહિલાએ સૌપ્રથમ ઈ.સ. 1850 માં મધર્સ વર્ક ક્લબ ની સ્થાપના કરી હતી જેનું મુખ્ય ધ્યેય તે વિસ્તારના ગરીબ લોકોને સહાય કરવાનું અને લોકોને સ્વચ્છતા પ્રત્યે સભાન કરવાનું હતું. એ સમયે અચાનક ફાટી નીકળેલા યુદ્ધમાં આગ્ના અને તેના સહયોગીઓએ ઘાયલ સૈનિકોને મદદ કરી અને સારવાર અપાવી. આ નૂતન કાર્ય તેમણે દેશ કે સીમાડા ધ્યાનમાં લીધા વગર યુદ્ધમાં ઘાયલ તમામ સૈનિકોને સમાન ગણી ને કર્યું અને માનવતાની મિસાલ કાયમ કરી..! શાંતિ અને માનવતાનો આ સંદેશ તેમણે યુદ્ધ પૂરું થયા પછી પણ જીવનપર્યંત જાળવી રાખ્યો. આગ્ના મારીયાનું 12 મે 1907ના અવસાન થયું એ પછી તેની જ પુત્રી અગ્ના જર્વીસે પોતાની માતા અને તેના સત્કર્મોને જીવંત રાખતા વિશ્વભરની માતાઓને આ દિવસે વર્ષમાં એક વખત ગૌરવ અપાવવા રૂપે મધર્સ ડે ઉજવવાનું એલાન કર્યું.

શરુઆતમાં માત્ર થોડા ગામ સુધી સીમિત રહેલ આ ઉજવણી થોડા સમયમાં સરકારપતિ પુરો વિલ્સને મે માસ ના બીજા રવિવારને ‘મધર્સ ડે ‘ તરીકે ઉજવવાનું અને તે દિવસે રાષ્ટ્રીય અવકાશ(રજા)નું એલાન કરતા રાષ્ટ્રીય તહેવાર સમાન બની ગયું.

ભારતમાં મહારાષ્ટ્ર માં પાઠાચે પ્રભુ સમાજ દ્વારા માતાનું મહિમા ગાન કરતો એક માતૃત્વ દિવસ ચોક્કસ ઉજવાય છે પણ તેની પાછળનો ઉદ્દેશ્ય મોડર્ન મધર્સ ડે થી થોડો જૂદો છે. આથી ભારતના લોકો પણ આજના ડીજિટલ યુગ માં અમેરીકાને અનુસરી મધર્સ ડે દર વર્ષે મે માસના બીજા રવિવાર ના રોજ ઉજવે છે.

માતાને લગતા કેટલાક કાવ્યો

જનનીની જોડ

મીઠા મધુ ને મીઠા મેઠુલા રે લોલ
એથી મીઠી તે મોરી માત રે
જનનીની જોડ સખી! નહી જડે રે લોલ.

પ્રભુના એ પ્રેમતણી પૂતળી રે લોલ,
જગથી જૂદેરી એની જાત રે ... જનનીની

અમીની ભરેલ એની આંખડી રે લોલ,
વ્હાલનાં ભરેલાં એના વેણ રે ... જનનીની

હાથ ગૂંથેલ એના હીરના રે લોલ,
હેયું હેમંત કેરી હેલ રે ... જનનીની

દેવોને દૂધ એનાં દોહલા રે લોલ,
શશીએ સિંચેલ એની સોડય રે ... જનનીની

જગનો આધાર એની આંગળી રે લોલ,
કાળજામાં કૈંક ભર્યા કોડ રે ... જનનીની

ચિત્તું ચડેલ એનું ચાકડે રે લોલ,
પળના બાંધેલ એના પ્રાણ રે ... જનનીની

મૂંગી આશિષ ઉરે મલકતી રે લોલ,
લેતા ખૂટે ન એની લહાણ રે ... જનનીની

ધરતી માતા એ હશે ધૂજતી રે લોલ,
અચળા અચૂક એક માય રે ... જનનીની

ગંગાનાં નીર તો વધે ઘટે રે લોલ,
સરખો એ પ્રેમનો પ્રવાહ રે ... જનનીની

વરસે ઘડીક વ્યોમવાદળી રે લોલ,
માડીનો મેઘ બારે માસ રે ... જનનીની

ચળતી ચંદાની દીસે ચાંદની રે લોલ,
એનો નહિ આથમે ઉજાસ રે
જનનીની જોડ સખી! નહી જડે રે લોલ.

મા

દીકરા સાથે રહેવા મા હૃદયમાં હર્ષ રાખે છે,
દીકરો બીમાર મા માટે અલગથી નર્સ રાખે છે.

સહેજ અડતાંમાં જ દુઃખો સામટાં થઈ બચ છે ગાયબ,
મા હથેળીમાં સતત બદૂઈ એવો સ્પર્શ રાખે છે.

આપી દે થોડાં પતિને, આપી દે સંતાનોને થોડાં,
મા સ્વયંને જીવવા તો એક પણ ક્યાં વર્ષ રાખે છે.

ઠેસ બાળકને કદી ક્યાંયે ન વાગે એટલા માટે,
મા સદા ચોખ્ખી જ ઘરની ને હૃદયની ક્ષર્ષ રાખે છે.

બે પ્રભુ સૌને જનમ આપે છે તો મૃત્યુય આપે છે,
મા તો ઈશ્વરથીય ઊંચો આગવો આદર્શ રાખે છે.

ચોરખિરસામાં બઘાંયે આંસુઓ સંતાડી રાખે છે,
મા સતત પાંપણની પાછળ એક એવું પરસ રાખે છે.

મા તારા ઉપકાર અગણિત, તુજ આશિષ પ્રતાપ નિરંતર

નવ માસ રાખી તુજ ઉદરે, પોષણ પામી તુજ રનાયુ રકતે

જન્મતા જ તુજ રતને વળગી
વાસ્તવ્ય ધારાએ થઇ મોટી

રમતમાં મસગુલ શિશુકાળે
વચનો તારા કદી ન પડે કણે

રમવા ફરવા મન લલચાતુ
ઠરક્ષેત્રે શિક્ષણ ધ્યાન તેં રાખ્યું

વર્તને મારા દુઃખ તને અર્પયુ
સહજ ભાવે તેં સ્વીકારી લીધું

તેં હંમેશ ખેયા મારા ગુણોને
અવગુણોને માફ કર્યા સહેજે

આવા અનંત ઉપકારો મુજ પર
વરસાવી ગઇ વાસ્તવ્ય સભર

આવું વિશાળ દરિયા દિલ તારું
ન મળે જગમાં દીવો લઇ શોધું

સગા સંબંધી મિત્રો મળવા આસાન
જનની દુર્લભ જગમાં તુજ સમ

માતૃ દેવો ભવ સાંભળી થઇ મોટી
પૂજ કરૂં તારી નયને અશ્રુ ભરી
જનની તારી જીવનભર હું ઋણી
તારા ગુણગાન ગાતા ન થાકુ જરી

તારો મઘમીઠો મહિમા – તુષાર શુકલ

તારો મઘમીઠો મહિમા તને કેમ વિસ્તારું મા?

પા પા પગલી તેં શીખવાડી આંગળીએ વળગાડી
આગળ પાછળ હરતા ફરતા ઘાલથી રહે જમાડી
મા, તું કદીય થાકતી ના

ભૂલ કરીને તારે ખોળે માથું મૂકી રડાતું
તારી આંખનું મૂંગું આંસુ કહેવાનું કદી ખતું
કોઈને કેમ સમજવું આ?

દૂર હોય કે હોય પાસમાં હોય દેશ પરદેશ
અમૃત ઝરતી આંખડી તારી આવતી યાદ હંમેશ
ઠોકર ખાઉં તો કહે: ‘ખમ્મા!’

આંગળી તોડી ઊડતાં શીખવ્યું આભ પડે ત્યાં નાનું
‘આવજે’ કહેવા અટક્યો ત્યારનું મુખ સંભારું માનું
મુખથી કદી કહે ના: ખ

રાત પડે તું નભતારક થઈ મુજને રહેતી ખેઈ
આંખનું આંસુ પવન પાલવે મા, તું લેતી લહોઈ
તારા હાતને ખણું મા કદી દઉં: આ તો મારી મા
હાથ ફરી માથે ફેરવવા મા, તું આવી ખ

માનો ગુણ – દલપતરામ

હતો હું સૂતો પારણે પુત્ર નાનો,
રડું છેક તો રાખતું કોણ છાનો ?
મને દુ:ખી દેખી દુ:ખી કોણ થાતું ?
મહા હેતવાળી દયાળી જ મા તું.

સૂકામાં સુવાડે ભીને પોઢી પોતે,
પીડા પામું પડે તજે સ્વાદ તો તે;
મને સુખ માટે કટુ કોણ ખાતું ?
મહા હેતવાળી દયાળી જ મા તું.

લઈ છાતી સાથે બચી કોણ લેતું ?
તણ તાજું ખાજું મને કોણ દેતું ?
મને કોણ મીઠાં મુખે ગીત ગાતું ?
મહા હેતવાળી દયાળી જ મા તું.

પડું કે ખડું તો ખમા આણી વાણી,
પડે પાંપણે પ્રેમનાં પૂર પાણી;
પછી કોણ પોતતણું દૂધ પાતું ?
મહા હેતવાળી દયાળી જ મા તું.

મને કોણ કે'તું પ્રભુ ભકિત જુકિત,
ટળે તાપ-પાપ, મળે જેથી મુકિત;
ચિત્તે રાખી ચિંતા રૂડું કોણ ચા'તું,
મહા હેતવાળી દયાળી જ મા તું.

તથા આજ તારું હણ હેત તેવું,
જળે માછલીનું જડ્યું હેત તેવું;
ગણિતે ગણ્યાથી નથી તે ગણાતું,
મહા હેતવાળી દયાળી જ મા તું.

અરે ! એ બધું શું ભલું જૈશ ભૂલી,
લીઘી ચાકરી આકરી જે અમૂલી;
સદા દાસ થૈ વાળી આપીશ સાટું,
મહા હેતવાળી દયાળી જ મા તું.

અરે ! દેવતા દેવ આનંદદાતા !
મને ગુણ જેવો કરે મારી માતા;
સામો વાળવા બેગ દેજે સદા તું,
મહા હેતવાળી દયાળી જ મા તું.

શીખે સાંભળે એટલા છંદ આઠે,
પછી પ્રીતથી બે કરે નિત્ય પાઠે;
રાજ દેવ રાખે સુખી સર્વ ઠામે,
રચ્યા છે રૂડા છંદ દલપતરામે.

બા પાસેથી શીખ્યો છું હું

ભણ્યા પછી પણ શું ગણવાનું, બા પાસેથી શીખ્યો છું હું

ભાર નકામો ભૂલી જવાનું, બા પાસેથી શીખ્યો છું હું

વહેવારોને જાળવવાનું બા પાસેથી શીખ્યો છું હું

આદર્શોને ઓળખવાનું બા પાસેથી શીખ્યો છું હું

સંન્યાસીને જમાડવાનું બા પાસેથી શીખ્યો છું હું

સંસારી થઇને રહેવાનું બા પાસેથી શીખ્યો છું હું

ટાઢાકોઠે સાંભળવાનું બા પાસેથી શીખ્યો છું હું

હૈયું કયે એમ કરવાનું બા પાસેથી શીખ્યો છું હું
 કણ કણ રે' ને ઊંડે ક્ષેતરાં, એ જ માપથી હળવું ભારે
 જરૂર જેટલું વેતરવાનું બા પાસેથી શીખ્યો છું હું
 આદુને ઝીણી ખમણીથી, કોળાને મોટા ચાકુથી
 કદ પ્રમાણે વેતરવાનું બા પાસેથી શીખ્યો છું હું
 મુઠ્ઠીમાં મંદરાચળ જેવું, કોઠીમાં ઘઉં દાણા જેવું
 અવરનજરને પારખવાનું બા પાસેથી શીખ્યો છું હું
 કથાપૂજમાં એક આચમન, સૂતક હોય તો માથાબોળ
 પાણી ક્યાં કયમ વાપરવાનું બા પાસેથી શીખ્યો છું હું
 ચકલીની કણકી નોખી ને ગૌમાતાનો ગ્રાસ અલગ પણ
 થાળીને ઘોઠને પીવાનું બા પાસેથી શીખ્યો છું હું
 પલકવારમાં તાકેતાકા ઉખેડવાની ગુંજઈશ પણ
 પંડ જેટલું પાથરવાનું બા પાસેથી શીખ્યો છું હું
 સુરજને દઈ અર્ધ સવારે, કરી આરતી સંધ્યા ટાણે
 ચડતી પડતી જીવવાનું બા પાસેથી શીખ્યો છું હું

મા...

”

આંખ જ્યારે ખોલી મેં, તો ખુદને તેના ખોળામા પામ્યો..

રડતો હતો હું જ્યારે જ્યારે, ત્યારે છાતીએ મને દાબીને તેણે અમ્મુતનો ઘુટડો પાયો..

ઘણાચ હતા મને વ્હાલ કરનારા પણ, જ્યારે મેં ભિના કર્યા બધાને ત્યારે તેણે જ મારો હાથ જલ્યો..

પા-પા પગલી માંડતા જેઈ રહેતા બધા મને, પણ પડ્યો હું કોઈક વખત તો તેણે જ મને ઊભો કર્યો..

એક દિવસ પોતાની આંગડીએથી મને વિખુટો કર્યો, જ્યારે પહેલીવાર મને નિશાળે મુક્યો..

રો'યો હતો હું ખુબ ત્યારે, પણ ખુશ હતો જ્યારે બહાર આવ્યો..

શું થયું તેની ભાન ન પડી બહાર આવીને મને,

જ્યારે પોતાની ભિની આંખ પર તેણે હસતો ચહેરો રાખ્યો..
 આમ ‘ને આમ દિવસો વિતવા લાગ્યા, મને રાજી રાખવામા તેણે કોઈ કચાસ ન રાખ્યો..
 પુરા કરતી જ’તી તે મારા બધા સપનાઓને, જ્યારે મેં માંગણીઓનો પહાડ બનાવ્યો..
 ખબર ન હતી મને કે પિડા શુ હોય, પોતાની વેદનાઓને તેણે ઊંઠકાર ન આપ્યો..
 સેવા કરવી છે હવે, મારે એની જિંદગીભર, એવો સપનામા મને જ્યારે એહસાસ જાયો..
 આંખ ખોલીને મેં જોયુ છેક ત્યારે, જ્યારે ખુદના ખોળામા તેનો શ્વાસ ભાગ્યો..
 કોણ હતી એ જેણે દુખના વાદળોથી ઘેરાઈને, મને મુસિબતોથી આઘો રાખ્યો..
 “મા” હતી મારી એ, જેને “ઓજલ” ઘઈની, “રામ”ને આ દુનિયામા દિપાવ્યો..

બા

તે અમને જન્મ આપી પૃથ્વીને સન્માનિત નથી કરી બા ?

આ ઉપવનો, વૃક્ષો, પુષ્પો, પંખીઓ તો
 તારી ભાવનાનો વિસ્તાર છે !

લય અને સૂરની અંગુલી ત્રી સર્વદા લે જતી સ્વપ્ન લોકે
 કેટલાં મધુર અને રમ્ય પરીકથાના દેશો

તારી આંતરસૂત્ર ને જતનથી
 અમારું જીવનવૃક્ષ બન્યું લીલુંછમ

તારી વિદ્યાપીઠમાં ઊંચરેલ અમો નોખાં કૈંક..
 તારી આંખોમાં ક્ષમાને કરુણાના અંજન આંજ્યાં’તા

તારા હાથમાં અભયદાન ને કર્મશીલતાના કવચ જડ્યા’તા
 બા એક એવી ત્રસ્તુ જેને ક્યારેય ન આવે પાનખર

હવાતણી લેરખીમાં આવે તારા વહાલસોયા સ્પર્શની માધુરી
 ચૌવન ગયું મિત્રો ખરી પડ્યા પણ ઓહ! તારો પ્રેમ..

તારા નિર્મળ સ્નેહનું અમીઝરણું નિત ખળખળ વહેતું રહ્યું.
 માનશાસ્ત્રનું અમૂલ્ય ઔષધ ને કાવ્યનો અખૂટ ભંડાર

તું જ અમારા ભાઈભાંડુઓનું એકાક્ષરી મહાકાવ્ય ‘બા’ અમારી ‘બા’.....

મા ...

જેનો જગમાં જડે નહીં જેટો..
ઉપકાર કર્યો બહુ મોટો, કેવિ મીઠડી મા તે બનાવી....
નવ માસ તે ભારને માણ્યો, સહિ પીડ અતિ જગ આણ્યો
પય પાન કાજ ઉર તાણ્યો....કેવિ..
મને પાપા પગલી ભરવી, પડિ આખડી મુજને બચાવી
જીવનની રાહ બતાવી....કેવિ..
જ્યાં હું આવુ રોતો રોતો, થોળો સાચો થોળો ખોટો
ત્યાંતો આવે દેતી દોટો..કેવિ..
જ્યારે યોવન મદ ભરી આવ્યું, ધિંગા મરતી તોજ્ઞાન લાવ્યું
પ્યારી ટપલી મારી ટપાર્યો...કેવિ..
ભલે માનવ બનું હું મોટો, ઘન ઘાન્ય રહે નહિં તોટો
તોએ માને મન ઘાણી ખોટો...કેવિ..
પ્રભુ “કેદાર” કડણા તારી, બસ એકજ અરજી મારી
ભવે ભવ હું બનું એનો જેટો...કેવિ..

બા લાગે વહાલી

બા લાગે વહાલી, મને તો બા લાગે વહાલી
વહાલામાં વહાલી, મને તો બા લાગે વહાલી
હિંચોળી ગીત મીઠાં ગાતી
દૂધ મીઠું પાતી, મને તો બા લાગે વહાલી
જે માગું તે સઘળું દેતી
બચીઓ બહુ લેતી, મને તો બા લાગે વહાલી

હસું રમું તો રાજ થાતી
રડું તો મૂંઝાતી, મને તો બા લાગે વહાલી

વાંક બધા યે માફ કરીને
મારા ગુણ ગાતી, મને તો બા લાગે વહાલી

-ત્રિભુવનદાસ ગૌરીશંકર વ્યાસ

બા,તમે આજ બહુ જ યાદ આવ્યા

ભીંબઈને બહારથી ઘરે ઠું આવ્યો
છીંકાછીંક શરદી તાવ સાથ લાવ્યો
છાતી ગળે પત્નીએ બામ લગાવ્યો
આંખોમાં આંસુ ત્યાં તો ઘસી આવ્યાં
બા,તમે આજ બહુ જ યાદ આવ્યા.
બહુ યાદ આવ્યા,બહુ યાદ આવ્યા.

મંદિરમાં જઈ આજ દર્શન કર્યાં મેં
ઘંટ વગાડ્યો,પૂજા-અર્ચના કરી મેં
પ્રસાદ લીધો,લઈને ઘરે ઠું આવ્યો
આંખોમાં આંસુ ત્યાં ભરાઈ આવ્યાં
બા,તમે આજ બહુ જ યાદ આવ્યા.
બહુ યાદ આવ્યા,બહુ યાદ આવ્યા.

બા,તારા પૌત્રના આજે લગ્ન કીધાં
તુજ વહૂને પોંખીને ઓવારણા લીધાં
પૂત્રવધુના ઘરે આજ પગલાં પડ્યાં
હૃદયનાં બંધ બેફામ સૌ તૂટી પડ્યાં
બા,તમે આજ બહુ જ યાદ આવ્યા.
બહુ યાદ આવ્યા,બહુ યાદ આવ્યા.

ઝરણાં,નદીઓ એમ જ વહેતાં રહેશે
સાગર ઊછળશે,વાદળો પણ છવાશે
એજ વાયુને એજ રોજિંદુ વાતાવરણ
પણ બા,તમે ક્યાં છો,તમે ક્યાં છો?

બા,તમે આજ બહુ જ યાદ આવ્યા.
બહુ યાદ આવ્યા,બહુ યાદ આવ્યા.

હજી યાદ છે મને

મારી પાંપણોની ભીનાશ થઇ
ને મારા ગાલોને મીઠું ચુંબન ઇઇ
મારા ઓજ પર હજારો ચિમતનું ઝોલું થઇ વરસતી 'તું'
હજી યાદ છે મને

કેદ છે હજીયે મારી આંખોમાં તારા ઘાલનો એ દરિયો
જેમાં પીગળતી બઘીજ ખારાશ મારી
ને તારા ખોળામાં ખૂદેલું મલક આખાનું એ સુખ,
હજી યાદ છે મને

ક્યાંક પા પા પગલી ભરાવતી તું
ને અમરતું 'પગલી' એ ચૂકી જતાં
અંતરમાં ઉંડાણથી આવતો એ સાદ, 'વાચું તો નથી ને બેટા?'
હજી યાદ છે મને.

હસાવતી, રમાડતી ને છાતી સરસી ચાંપતી
હતી ન હતી એવી તું હકીકત થઇ છતાં
મારા શમણાઓને પરી બની ઘેરી વળતી 'તું'
હજી યાદ છે મને.

ને આજ
અચાનક
એક શિશુના ગાલ પર કાળું ટપકું બેચું
ને એણે મારા શૈશવને પ્રજ્ઞરૂપે રૂપર્શ કર્યો, 'હજી યાદ છે તને?'
હા

અવનિ પર અવતરેલી મારી પ્રથમ ગઝલ 'માં'
હજી યાદ છે મને- – **ડીમ્પલ આશાપુરી**

મા વિશે કાગવાણી..

ગિયા માંસ ગળ્યે, તો હાડ હેવાયાં કરે;
માતા જય મર્યે, કેમ વીસરીએ, કાગડા ?

પંડમાં પીડ ઘણી, સાંતીને હસતી સદા;
માયા માત તણી, કેમ વીસરીએ કાગડા ?

જમ જડાહા ખાય, મોતે નાળ્યું માંડીયું;
છોડૂની ચિંતા થાય, કેમ વીસરીએ કાગડા ?

ઘમણે શ્વાસ ઘમાય, ઘટડામાં ઘોડાં ફરે;
છોરૂની ચિંતા થાય, કેમ વીસરીએ કાગડા ?

કીઘા ન જીભે કેણ, નાડ્યું ઝોંટાણાં લગી;
ન કર્યા દુઃખડા નેણ, કેમ વીસરીએ કાગડા ?

આખર એક જતાં, કોડ્યું ન આખર કામના,
મોઢે બોલું 'માં', કોઠાને ટાઢક કાગડા !

મોઢે બોલું 'માં', સાચેય નાનક સાંભરે;
મોટપની મજ, મને કડવી લાગે કાગડા !

અડી ન જગની આગ, તારે ખોળે ખેલતાં;
તેનો કીઘેલ ત્યાગ, કાળજ સળગે કાગડા !

ભગવત તો ભજતાં, મહેશ્વર આવી મળે;
મળે ન એક જ માં, કોઈ ઉપાયે કાગડા !

મળી ન હરને માં, મહેશ્વર જે પશુ થયાં;
પણ જયો ઇ જશોદા, કાન કેવાણો, કાગડા !

જનની કેરું ખેર, રાઘવને રે'તું સદા;
માને ન કરી મોર, કરિયો પિતાને, કાગડા !

મોટાં કરીને માં, ખોળેથી ખસતાં કર્યાં;
ખોળે ખેલવાં, કરને બાળક, કાગડા !

સ્વાસ્થ જગ સારો પધારો ભણશે પ્રથી;
તારો તુંકારો, ક્યાંય ન મળે કાગડા !

જનની સામે બેઠ, કપૂત તુંકારા કરે;
જ્યાં જ્યાં જનમે હોય, કડવું જીવન કાગડા !

જે કર માડી ઝીલીઆ, જે કર પોષ્યા બેય,
તેડી લેજે તોય, એ કરથી છેવટ કાગડા !

મા ' વિશે કણિકાઓ –

આસ્તાં તાવદિયં પ્રસૂતિ સમયે દુર્વાર શૂલવ્યથા
નૈરુચ્યે તનુશોષણં મલમયી શય્યા ચ સાંવત્સરી
एकस्यापि न गर्भभारभरण कलेशस्य यस्यां क्षमा
यातुं निष्कृति मुन्नतोडपि तनयः तस्यै जन्ययै नमः

– આદિ શંકરાચાર્ય

મા તે દુઃસહ વેદના પ્રસવની જે ભોગવી ના ગણું,
કાયા દીઘ નિચોવી ના કહું ભલે તે ઘોઠ બાળોતિયાં
આ જે એક જ ભાર માસ નવ તે વેઠ્યો હું તેનું ઋણ
પામ્યો ઉગ્ભતિ તોય ના ભરી શકું તે માતને હું નમું.

– અનુ. મકરંદ દવે

હતો હું સૂતો પારણે પુત્ર નાનો,
રડું છેક તો રાખતું કોણ છાનો
મને દુઃખી દેખી દુઃખી કોણ થાતું,
મહા હેતવાળી દયાળી જ માં તું. - કવિ દલપતરામ

જ્યારે હું હતું પશુ અજ્ઞાન રે,
નહોતું ખાન કે પાનનું ભાન રે.
ત્યારે કોણ મારી સંભાળ,
કરતું ઘરી વહાલ, તે તું જ તો માવડી.-- નવલરામ પંડ્યા
પરથમ પરણામ મારા માતાજીને કહેજે રે
માન્યું જેણે માટીને રતન જી

ભૂખ્યા રહી જમાડ્યા અમને, જગી ઊંઘાડ્યા એવા

કાયાના કીધેલાં જતનજી-- **રામનારાયણ પાઠક**

“આયવો ભાઈ !”

વૃદ્ધત્વ ખરી પડ્યું,

કોણું કૈશોર્ય !-- **રનેહરશ્મી**

રડે ત્યારે છાનું રાખે, હસે ત્યારે સામું હસે,

છાતીએ ચાંપે તે તો

કોઈ બીજુંય હોય

પણ

રડતાં ને હસતાં

છાતીએ ચાંપતા

જેની આંખમાં ઝળઝળીયા આવી જાય

તે તો ‘માં’ જ- - **જયંત પાઠક**

દીકરા જુદા થયા

બધું વહેંચી લીધું

બાકી રહી

માં..... !

તે દિવસે

નાળ કપાઈ હતી

મને પ્રસવતા ફરી આજે

તને વૃદ્ધાશ્રમે દોરી જતાં- - **પ્રવીણ ભૂતા**

માં એટલે મૂંગા આશીર્વાદ

મા એટલે વહાલ તણો વરસાદ

મા એટલે અમૃત ઘોળ્યો દરીયો

મા એટલે દેવ ફરી અવતરીયો

મા એટલે જતન કરનારું જડતર

માં એટલે વગર મૂડીનું વળતર

માં એટલે વહાલ ભરેલો વીરડો

માં એટલે મંદિર કેરો દીવડો- - **દેવેન્દ્ર ભટ્ટ**

સાવ સૂનકારમાં સભર બેવું

ને અહરનિશ ટગર ટગર બેવું

કેટલી ઘરડી આંખની હિંમત
 સાવ ભાંગેલ ઘરને ઘર બેવું-- -- રાજેશ વ્યાસ
 બા બચપણમાં હું તને
 ચિંતામાં મૂકતો લે,
 હવે ચિંતામાં મૂકું છું. - - - મનોહર ત્રિવેદી
 ઇશ્વરની કૃપાથી
 પાંગળો પહાડ ઓળંગે પણ ખરો
 ન એ ઓળંગી શકે
 પણ
 ઓળંગી શકાય આ આખોય ભવ
 માંની કૃપાથી- -- હર્ષવદન જાની
 જે કાંઈ પૂછ્યા વિના, કાંઈ કહ્યા વિના,
 પામી જાય છે સર્વ
 અને છતાં
 જેનું ભાવવિશ્વ એવું જ ભીનું ને સુંવાળું રહે છે
 - એ મા હોય છે. - — પ્રજ્ઞા પટેલ

" સઘળા એ અક્ષરમાં, અમથા એ કો'ક વાર 'મ' ને મૂડી જે જે કાનો (= 'માં'),

તે દિ' દરિયો એ લાગશે નાનો.... ! "

મને મારી ભાષા ગમે છે,

કારણ મને મારી બા ગમે છે. - --વિપિન પરીખ

"જે મરતી હોય આંખો માં, સુરાલયોમાં નથી હોતી, અમીરી કોઈ અંતરની મહાલયમાં નથી હોતી,
 શીતળતા પામવાને માનવી તું દોટ કાં મૂકે??? જે માંની ગોદમાં છે એ હિમાલયમાં નથી હોતી..."

‘મા’

જેને કોઈ ઉપમા આપી ન શકાય એનું નામ ‘મા’ જેને કોઈ સીમા નથી તેનું નામ ‘મા’ જેને ક્યારે
 પાનખર નથી નડી તેનું નામ ‘મા’ આવી હકત ત્રણ મા છે. પરમાત્મા, મહાત્મા અને મા